

En note om Palaiphatos og den mytiske *polis*

af Thomas Heine Nielsen

Det er sikkert ikke mange der har læst eller i det hele taget kender til eksistensen af den rationalistiske mytograf Palaiphatos. Navnet 'Palaiphatos' er måske et navn i stil med 'Theophrastos', altså nærmest et 'kunstnernavn', som nok er givet ham fordi hans værk *Περὶ Ἀπίστων* (*Om utrolige ting*) handler om myter, altså 'gamle ting'. Hvem der gemmer sig bag (til)navnet, vides der intet sikkert om, men det er sandsynligt at vi har at gøre med person, der kom til Athen fra enten Lilleasien eller Ægypten og sluttede sig til Aristoteles, der måske er ophavsmand til navnet 'Palaiphatos'. Han skrev et værk – ovennævnte – der var i fem bøger. Overleveret er imidlertid kun en epitome – en forkortet udgave – som må være skabt før Suda, en historisk encyklopædi kompileret i slutningen af det 10. årh. e.Kr.¹ som henviser til epitomen. Palaiphatos' værk er et stykke rationalistisk mytografi, dvs. et værk der forsøger at (bort)forklare de fantastiske træk ved den heroiske mytologi, der gjorde den vanskelig eller umulig at tro på for en veloplyst hellener i 4. årh. Som Stern siger, "It has as its fundamental purpose not the creating of disbelief, but rather the creating of belief. Its intention is to remove impediments to belief – belief in the historicity of the legendary heroes – by rationalizing away the 'flagrant violations of probability' ... in the heroic myths. ... It is, therefore, not the denial of the heroes' existence, but rather the conviction that they did exist in earliest history which necessitates the rationalization."² Da mit ærinde her ikke er den rationalistiske mytefortolkning, giver jeg blot et enkelt eksempel på, hvordan Palaiphatos typisk rationaliserer, nemlig fx ved at antage, at en metafor er blevet forstået bogstaveligt (VI.273.6-274.9, om Aktaion):

"Man fortæller, at Aktaion blev ædt op af sine egne hunde. Dette er løgn. For en hund elsker mest af alt sin herre og den hånd, der fodrer den, og særligt jagthunde logrer for alle mennesker. Nogle fortæller, at Artemis <forvandlede> ham <til en hjort>, og at hundene dræbte hjorten. For mig at se har Artemis magt til at gøre, hvad hun vil. Men det er ikke sandt, at der blev en hjort af en mand eller en mand af en hjort. Disse myter har digterne flettet sammen, for at tilhørerne ikke skal krænke det guddommelige. Sandheden er som

-
1. OCD³ s.v. Suda.
  2. Stern 1996: 8-9.

følger: Aktaion var en mand i Arkadien, der holdt af jagt med hund. Han holdt altid mange hunde og gik på jagt i bjergene og havde ingen interesse for sine egne sager. Menneskene på den tid måtte alle sammen selv arbejde og havde ingen husslaver, [men dyrkede jorden for sig selv], og den, der [selv dyrkede jorden og] var den mest arbejdsomme, var også den rigeste. Da nu altså Aktaion ingen interesse havde for sine private sager og hellere gik på jagt med sine hunde, svandt hans livsgrundlag ind. Da han ikke længere havde noget, sagde folk: “Stakkels Aktaion, hans hunde har ædt ham op”, ligesom vi nu om dage plejer at sige “Han er ædt op af ludere”, hvis nogen kommer på spanden på grund af for mange bordelbesøg. Sådan var det med også med Aktaion.”³

Aktaion blev altså ikke ‘ædt op’ af sine hunde, men snarere ‘ædt ud af huset’, fordi han var en dovenlars. Stykket om Aktaion viser også på fin vis et andet karakteristisk træk ved Palaiphatos: Han antager jævnligt, at οἱ τότε ἄνθρωποι, ‘menneskene på den tid’, levede et anderledes liv end (må vi formode) den klassiske periodes hellenere. I ovenstående stykke peger han på, at landbruget blev dyrket uden slaver og ved hjælp af heroernes egne hænder. I andre passager peger han på følgende:

(1) *‘Autourgi’ var produktionsformen*: ikke bare Aktaion, men også Diomedes mistede sit livsgrundlag, fordi han forsømte sit manuelle arbejde: “I gamle dage arbejdede menneskene med deres egne hænder, og det var den måde, de fik deres føde og skaffede sig et overskud på: ved at dyrke jorden. Men en vis person kastede sig over hestehold, og det fornøjede ham i den grad, at han til sidst mistede det, han havde, fordi han solgte alt og brugte det på at opdrætte heste. Så hans venner kaldte hestene ‘mandeædere’, og da dette var sket, voksede myten frem.”⁴

-
3. Φασὶν Ἀκταίωνα ὑπὸ τῶν ἰδίων κυνῶν καταβρωθῆναι. τοῦτο δὲ ψευδές· κύων γὰρ δεσπότην καὶ τροφέα μάλιστα φιλεῖ, ἄλλως τε καὶ αἱ θηρευτικαὶ πάντας ἀνθρώπους σαίνουσιν. ἔνιοι δὲ φασιν ὡς Ἄρτεμις μὲν <εἰς ἔλαφον μετέβαλεν> αὐτὸν, ἔλαφον δὲ ἀνείλον αἱ κύνες. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ Ἄρτεμιν μὲν δύνασθαι ὅ τι θέλοι ποιῆσαι· οὐ μέντοι ἐστὶν ἀληθὲς ἔλαφον ἐξ ἀνδρὸς ἢ ἐξ ἐλάφου ἄνδρα γενέσθαι· τοὺς δὲ μύθους τούτους συνέθεσαν οἱ ποιηταί, ἵνα οἱ ἀκρωμένοι μὴ ὑβρίζοιεν εἰς τὸ θεῖον. τὸ δὲ ἀληθὲς ἔχει ὧδε. Ἀκταίων ἦν ἀνὴρ τὸ γένος Ἀρκάς, φιλοκύνητος. οὗτος ἔτρεφεν αἰεὶ κύνας πολλὰς καὶ ἐθήρευεν ἐν τοῖς ὄρεσιν, τῶν δὲ αὐτοῦ πραγμάτων ἠμέλει. οἱ δὲ τότε ἄνθρωποι αὐτουργοὶ πάντες ἦσαν οἰκέτας τε οὐκ εἶχον[, ἀλλ’ ἐαυτοῖς ἐγεώργουν], καὶ οὗτος ἦν πλουσιώτατος ὃς [αὐτὸς ἐγεώργει καὶ] ἐργατικώτατος ὑπῆρχε. τῷ οὖν Ἀκταίῳ ἀμελοῦντι τῶν οἰκείων, μᾶλλον δὲ κυνηγετοῦντι, διεφθάρη ὁ βίος. ὅτε δὲ εἶχεν οὐδέν, ἔλεγον οἱ ἄνθρωποι “δεῖλαιος Ἀκταίων, ὃς ὑπὸ τῶν ἰδίων κυνῶν κατεβρώθη,” ὥσπερ καὶ νῦν ἐάν τις πορνοβοσκῶν ἀτυχῆσῃ, λέγειν εἰώθαμεν “ὑπὸ τῶν πορνῶν κατεβρώθη.” τοιοῦτον δὴ τι καὶ τὸ περὶ τὸν Ἀκταίωνα γέγονεν.
  4. τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων ὄντων αὐτουργῶν, καὶ τὴν τροφήν καὶ τὴν περιουσίαν οὕτως κτωμένων, ἅτε τὴν γῆν ἐργαζομένων, ἵπποτροφεῖν τις ἐπελάβετο, καὶ μέχρι τούτου ἵπποις ἦδετο, ἕως οὗ τὰ αὐτοῦ ἀπώλεσε καὶ πάντα

(2) *Mønter havde man ikke:* (a) den tids bejlere ankom, ikke med penge, men med heste, køer, får etc.: “Den tids mennesker brugte ikke penge, når de gik på frierfærd, men nogle forærede Mestra heste, andre kvæg, og nogle småkvæg, eller hvad nu end hun ville have”;⁵ (b) undersætter betalte *phoros* (tribut) ikke i klingende mønt som Det Deliske Søforbunds medlemmer gjorde, men i form af heste, køer og unge kvinder: “Der var en stor og magtfuld konge med en stærk flåde, som undertvang sig hele Lilleasiens kystområde, hvor de så betalte ham skat, som man også kalder tribut. Penge brugte den tids mennesker ikke, men derimod redskaber. Så nogle af bystaterne havde ordre på at betale med heste, andre med kvæg, og andre igen med unge piger”;⁶ (c) folk betalte for at lytte til Zethos’ og Amphions musik ved at deltage i arbejdet på Thebens mure: “Zethos og Amphion var fremragende kitharister og optrådte mod betaling. Men den tids mennesker havde ikke penge. Derfor befalede Amphion og hans folk, at hvis nogen ville høre dem, skulle de komme og arbejde på muren. Det var ikke stenene, der lyttede til dem og fulgte dem. Alligevel var det ikke uden grund, at menneskene sagde, at muren var blevet opført ved hjælp af en lyre”.⁷

(3) *En række kulturelle fænomener var endnu ikke udviklet:* (a) mønter havde man ikke (cf. (2)); (b) ridning var ukendt, og heste brugtes kun som trækdyr: “For tidligere red man ikke på hestene, men brugte udelukkende vogne”;⁸ (c) lamper var ikke i brug ved minedrift, som selv var en sen udvikling: “Lynkeus var den første, der begyndte at udvinde kobber, sølv og de øvrige metaller. Når han søgte efter metaller, tog han lamper med ned under jorden; dem efterlod han på stedet, mens han selv bar sække med kobber og jern op. Så folk sagde:

πωλών κατανάλωσεν εἰς τὴν τῶν ἵππων τροφήν. οἱ οὖν φίλοι ἀνδροφάγους τοὺς ἵππους ὠνόμασαν. ὦν γενομένων προήχθη ὁ μῦθος (VII.274.14-21).

5. ἀργυρίῳ μὲν οὖν οἱ τότε ἄνθρωποι οὐκ ἐμνηστεύοντο, ἐδίδοσαν δὲ οἱ μὲν ἵππους, οἱ δὲ βοῦς, τινὲς δὲ πρόβατα ἢ ὅ τι ἂν ἐθέλη ἡ Μήστρα (XXIII.287.14-17).
6. ἀνὴρ βασιλεὺς μέγας καὶ πολλὴν ἔχων δύναμιν εἶχε ναυτικὸν πολὺ, ὃς κατεστρέψατο ἅπαν τῆς Ἀσίας τὸ παραθαλάσσιον, οἵτινες καὶ φόρον, ὃν καὶ δασμὸν καλοῦσιν, ἐτέλουν. ἀργυρίῳ μὲν οὖν οἱ τότε ἄνθρωποι οὐκ ἐχρῶντο, ἀλλὰ σκεύεσι· προσετέτακτο δὲ τῶν πόλεων αἷς μὲν ἵππους διδόναι, αἷς δὲ βόας, αἷς δὲ κόρας (XXX-VII.300.5-11).
7. κιθαρωδοὶ οὗτοι [nemlig Zethos og Amphion] ἄριστοι ἐγένοντο καὶ ἐπεδείκνυντο μισθῷ. ἀργύριον δὲ οὐκ εἶχον οἱ τότε ἄνθρωποι. ἐκέλευον οὖν οἱ περὶ τὸν Ἀμφίονα, εἴ τις βούλοιο ἀκούειν αὐτῶν, ἐρχόμενοι ἐργάζεσθαι ἐπὶ τὸ τεῖχος· οὐ μόντοι οἱ λίθοι εἶποντο ἀκροώμενοι. εὐλόγως οὖν ἔλεγον οἱ ἄνθρωποι ὅτι λύρα τὸ τεῖχος ἐτειχίσθη (XLI.305.5-10).
8. πρότερον γὰρ οὐκ ἠπίσταντο ἐφ’ ἵππων ὀχεῖσθαι, ἀλλὰ μόνον ἄρμασιν ἐχρῶντο (I.270.2-4).

“Lynkeus kan se selv det, der er under jorden; han dykker ned og kommer op med sølv”;⁹ (d) billedkunsten stod på et primitivt stade: “Den tids billedhuggere og skulptører skabte figurer med fødderne samlet og armene ned langs siden. Daidalos var den første, der skabte figurer med en fod sat frem til skridt. Derfor sagde folk: “Daidalos har lavet denne figur gående, og ikke stående,” ligesom vi også nu siger: “Maleriet forestiller mænd i kamp,” og “løbende heste” og “et skib i havsnød”. Det var på denne måde, man sagde, at også han lavede gående figurer”;¹⁰ (e) kvinder brugte ikke sminke: “Pandora var en hellensk kvinde, der var meget rig. Når hun gik ud, smykkede hun sig og smurte sig ind i sminke lavet af jord. For hun var den første til at finde ud af at smøre sig ind i sminke af jord (ligesom mange gør nu; men det bliver ingen mere berømt for, da det er så almindeligt);¹¹ (f) man farvede ikke sit hår, før Medea udviklede en metode dertil: “Medea var den første til at opdage rød og sort plantefarve. Hun fik oldinge til at se sorthårede og rødhårede ud, i stedet for gråhårede. For ved at farve dem forvandlede hun de hvide hår til sorte og røde.”¹²

Palaiphatos anskuer altså grundlæggende set kulturhistorien ud fra et evolutionistisk synspunkt. Men pudsig nok ser det ud til, at han går ud fra som givet, at en af de mest centrale kulturelle institutioner i den hellenske kultur – nemlig bystaten (*polis*) – allerede var på plads i mytisk tid. Nu er hans afhandling selvfølgelig ikke en behandling af bystaten, så man kan ikke stykke en komplet beskrivelse af hans bystatsopfattelse sammen; fx siger han ikke meget om politiske institutioner. Men de spredte bemærkninger vi finder, viser, at han stort set projicerer sin samtids bystat over i den heroiske tid og antager, at den mytiske *polis* så ud stort set som den klassiske periodes *polis*. En enkelt passage antyder ganske vist at han

---

9. Λυγκεὺς πρῶτος ἤρξατο μεταλλεύειν χαλκὸν καὶ ἄργυρον καὶ τὰ λοιπά· ἐν δὲ τῇ μεταλλείᾳ λύχνους καταφέρων ὑπὸ τὴν γῆν, τοὺς μὲν κατελίμπανεν ἐπὶ τοῦ τόπου, αὐτὸς δὲ θυλάκους ἀνέφερε τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ σιδήρου. ἔλεγον οὖν οἱ ἄνθρωποι “Λυγκεὺς καὶ τὰ ὑπὸ γῆν ὄρη καὶ καταδύνων ἄργύριον ἀναφέρει” (IX.279.9-15).

10. οἱ τότε ἀνδριαντοποιοὶ καὶ ἀγαλματοποιοὶ συμπεφυκότας ὁμοῦ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας παρατεταμένας ἐποιούν. Δαίδαλος δὲ πρῶτος ἐποίησε διαβεβηκότα τὸν ἕνα πόδα. διὰ τοῦτο δὴ οἱ ἄνθρωποι ἔλεγον “ὄδοιποροῦν τὸ ἀγαλμα τοῦτο εἰργάσατο Δαίδαλος, ἀλλ’ οὐχὶ ἐστηκός”, ὡς καὶ νῦν λέγομεν “μαχόμενοι γε ἄνδρες γεγραμμένοι εἰσὶ” καὶ “τρέχοντες ἵπποι” καὶ “χειμαζομένη ναὺς”. οὕτω κἀκεῖνον ἔλεγον ὄδοιποροῦντα ποιεῖν ἀγάλματα (XXI.286.6-14).

11. Πανδώρα γυνὴ ἐγένετο Ἑλλην μάλιστα πλουσία, καὶ ὅτε ἐξίοι, ἐκοσμεῖτο καὶ ἐχρίετο πολλῇ τῇ γῆ. πρώτη γὰρ αὕτη ἐξέευρε χρίεσθαι πολλῇ τῇ γῆ τὸ χρῶμα (ὡς καὶ νῦν πολλοί· ὀνομάζεται δὲ οὐδεμία διὰ τὸ πλείστον) (XXXIV.299.6-10).

12. Μήδεια πρώτη ἐφεύρεν ἄνθος τὸ πυρρὸν καὶ τὸ μέλαν. τοὺς οὖν γέροντας ἐκ πολιῶν μέλανας <καὶ πυρροὺς> ἐποίει φαίνεσθαι· βάπτουσα γὰρ αὐτοὺς τὰς λευκὰς τρίχας εἰς μελαίνας καὶ πυρρὰς μετέβαλεν (XLIII.306.5-9).

mente, at man i mytisk tid fortrinsvist boede i landsbyer (*komai*, cf. XXXVIII.301.6-7: “Den tids mennesker var alle bosat i landsbyer”),¹³ men selv i klassisk tid er bosættelse i *komai* ikke uforeneligt med eksistensen af bystater.¹⁴ Palaiphatos opererer da også i en anden passage med en bystat, der udsættes for belejring (XL.304.7-8),¹⁵ så helt konsistent er han altså ikke på dette punkt, for en bystat (*polis*) må vel være i besiddelse af et bycentrum for at blive belejret. I en del passager er “by” da også den mest rimelige oversættelse af πόλις,¹⁶ fx: I.270.15-17;¹⁷ II.272.11-12;¹⁸ XVI.283.5-8;¹⁹ XIX.285.2-4;²⁰ XXVII.290.2;²¹ XL.304.4-8.²²

Hellenerne mente at deres kultur omfattede nærmest uendeligt mange bystater.²³ Således havde man en tradition om, at der en gang havde været 100 bystater i Lakedaimon.²⁴ Af dem var der naturligvis ikke mange tilbage i klassisk tid: selv den omhyggeligste undersøgelse har ikke kunnet identificere mere end 24.²⁵ Bystater kunne altså forsvinde, og Palaiphatos har ingen problemer med at rationalisere myter ved at antage eksistensen af bystater i mytisk tid, af hvilke end ikke det ringeste spor kan have eksisteret i klassisk tid:

---

13. ὄκουν δὲ πάντες οἱ ἄνθρωποι τότε κατὰ κόμας.

14. Se Hansen 1995.

15. ὁ δὲ παρακαθίσας στρατιὰν πολλήν περὶ τὴν πόλιν ἐπυρπόλει αὐτοῦς = ”Men han lejrede en mægtig hær omkring byen og hærgede dem med bål og brand.”

16. For en gennemgang af de forskellige betydninger, hvori *polis* bruges, se Hansen 2004: 68-75.

17. ... κατ’ αὐτοῦ τοῦ Ἰξίου, ὃς ὄκει τὴν νῦν καλουμένην Λάρισσαν πόλιν = ”... mod Ixion selv, der boede i den by der nu kaldes Larissa.”

18. πυθόμενος δὲ ὁ Μίνως καταπῆν αὐτὸν ἐκέλευσε εἰς τὴν πόλιν = ”Da Minos fandt ud af det, befalede han, at man skulle bringe ham tilbage til byen.”

19. οἱ δὲ λοχαγοὶ ἐκάθηον ἐν κοίλῳ χωρίῳ παρὰ τὴν πόλιν, ὃς “Ἀργείων λόχος” ἐκαλεῖτο μέχρι τοῦ νῦν. αὐτόμολος δὲ ἐλθὼν παρὰ τῶν Ἀργείων Σίνων φράζει αὐτοῖς κατὰ μαντεῖαν ὡς εἰ μὴ εἰσαγάγοιεν τὸν ἵππον εἰς τὴν πόλιν κτλ. = ”Deres ledere sad i en hulning nær byen, som helt op i nutiden kaldtes ‘Argivernes baghold’. Og der kom en desertør fra argiverne – Sinon – og han forklarede dem at ifølge et orakel så, hvis de ikke tog hesten ind i byen ... osv.”

20. τούτων τῆ πόλει ὄνομα ἦν Ἑκατογχειρία, ἐν ἣ ὄκουν, ἦν δὲ τῆς Χαονίας τῆς νῦν Ὀρεστιάδος καλουμένης = ”Disse mænd boede i en by, der hed Hekatoncheiria og lå i Chaonien, det nuværende Orestias”.

21. ὀρώντων αὐτὸν τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως = ”Da de nu så ham oppe fra byen”; scenen er havnen i Anthedon i Boiotien.

22. Cf. ovenfor note 15.

23. Cf. Poseidippos fr. 28: Ἑλλὰς μὲν ἐστὶ μία, πόλεις δὲ πλείονες = ”Der er et enkelt Hellas, men adskillige bystater”.

24. Strabon 8.4.11; Steph. Byz. 46.4, 87.16; traditionen går formentlig tilbage Polemon, en perieget fra 3. eller 2. årh. der skrev en bog med titlen Περὶ τῶν ἐν Λακεδαίμονι πόλεων = ”Om bystaterne i Lakedaimon”.

25. Shipley 2004.

I kap. XIX rationaliserer Palaiphatos fx myten om Kottos og Briareos, som man sagde havde 100 arme. Det skyldtes, får vi at vide, at de boede i en bystat hvis navn var Ἑκατογχειρία ('Hundredarminge'). Altså omtalte man dem som "Kottos og Briareos, hekatoncheirerne" = "Kottos og Briareos, hundredarmingene",²⁶ ligesom man omtalte fx en athener som Ἀρχῖνος ὁ Ἀθηναῖος ('Archinos, atheneren').²⁷ Ἑκατόγχειρες fortolkes med andre ord ikke som en beskrivelse af de herrer Kottos' og Briareos' fysiske karakteristika, men som et 'city-ethnic' eller ethnikon.²⁸ Det antages altså her, at man i mytisk tid brugte samme navneskik som i klassisk tid, og at borgere fra bestemte bystater også 'dengang' identificeredes som sådanne ved hjælp af et adjektiv eller substantiv afledt af bystatens navn. Præcis det samme ser vi i rationaliseringerne af myterne om Geryon og Kerberos, om hvilke man sagde, at de havde tre hoveder. De tilhørte ifølge Palaiphatos begge en bystat ved Sortehavet ved navn Τρικαρηνία ('Trekold'). Geryon blev derfor omtalt som Γηρυόνης ὁ Τρικάρηνος (XXIV, "Geryones, treknolderen"), og det samme gælder for Kerberos (XXXIX).²⁹ Disse toponymer er givetvis Palaiphatos' egne opfindelser³⁰ og kan virke groteske, men selve tanken om, at der i forne tider kan have eksisteret bystater, der ikke længere fandtes, er der intet i vejen med,³¹ og den navneskik, der tages udgangspunkt i, er et af de mest karakteristiske træk ved den klassiske bystatskultur. Men eksisterede altså allerede i mytisk tid, ifølge Palaiphatos.

Palaiphatos beskriver rutinemæssigt det mytiske landskabs bosættelser som *poleis*: Argos og Mykene på kong Eurystheus' tid; Ilion på den Trojanske Krigs tid; Knossos på kong Minos' tid; Larisa på Ixions tid; Pherai på Admetos' og Alkestis' tid, og han bruger *politai* om sådanne byers indbyggere, bl.a. hvor talen er om Theben og Argos. De fleste af disse byer eksisterede naturligvis i klassisk tid, men som vi allerede har set, opfinder Palaiphatos gerne nye bystater, hvis det passer i hans kram. Bystaten "Tyrene", der omtales i XXXIII, er ligesom Trikarenia og Hekatoncheiria i øvrigt ukendt. Som allerede nævnt bruger han ofte *polis* i betydningen 'by', men i enkelte passager kan 'territorium' godt tænkes at være en konnota-

26. Κόττος καὶ Βριάρεως οἱ Ἑκατόγχειρες.

27. Theopompos (FGrHist 115) fr. 155.

28. Om 'city-ethnics' (som vi ikke har et dansk udtryk for), se Hansen 1996.

29. εἴρηται περὶ Κερβέρον ὡς κύων ὦν τρεῖς εἶχε κεφαλὰς. δῆλον δὲ ὅτι καὶ οὗτος ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκλήθη Τρικάρηνος, ὡσπερ ὁ Γηρυόνης = "Om Kerberos går historien at han var en hund med tre hoveder. Men det er indlysende, at også han blev kaldt 'treknolderen' efter sin hjemby, ligesom Geryones."

30. Stern 1996: 19.

31. Der var fx flere bystater på Lesbos i arkaisk tid end der var i klassisk tid (Hdt. 1.151.2); se Hansen *et al.* 2004: 1018.

tion,³² og i andre tilfælde bruges *polis* i betydningen '(by)stat', fx XXXVIII.301.8-13: "Dengang var der bystaterne (*poleis*) Argos, Mykene, Tyrene, og Lerne, og på hvert enkelt af disse steder var der indsat en konge. De andre konger var underordnet Erystheus, søn af Sthenelos, Perseus' søn, for han herskede over det mægtigste og mest mandstærke sted, Mykene."³³ Palaiphatos bruger altså ordet *polis* i reference til den mytiske tid på samme måde som man i klassisk tid brugte det i reference til sin samtid. I det hele taget minder hans forestillinger om den mytiske *polis* meget om den bystat, vi kender historisk fra klassisk tid:

- den mytiske tids hellenere levede i bystater, der af og til blev belejret³⁴
- den mytiske polis blev beskyttet af både bymur³⁵ og hoplitter³⁶
- den mytiske bystats borger blev identificeret via et 'city-ethnic'³⁷
- nogle bystater var mere magtfulde end andre³⁸
- bystater måtte undertiden betale tribut til magtfulde fremmede magter³⁹
- den mytiske bystat var et religiøst fællesskab der udpegede præstinder⁴⁰
- den mytiske bystat kunne sende folk i eksil⁴¹

Hvad forfatningsformen angår, anses de mytiske bystater for at have været monarkier,⁴² hvilket i klassisk tid ikke var en særligt almindelig forfatningsform, bortset fra områder som

-
32. E.g. V.278.13-16: δεδιώς δὲ ὁ βασιλεὺς μὴ ἐπιβουλεύσῃ αὐτῷ, ἐξελάνθει = "Da kongen frygtede, at Alopex skulle lægge råd op mod ham, fordrev han ham fra byen/bystatens territorium"; og XXII.287.3-5: τὰς τε θυγατέρας ἐξεδίωξαν ἐκ τῆς πόλεως = "... og døtrene jog de ud af byen/bystatens territorium".
33. ἦσαν δὲ πόλεις τότε Ἄργος, Μυκῆνη, Τυρῆνη, Λέρνη, καὶ βασιλεὺς ἐφ' ἑκάστῳ ἐτέτακτο τῶν χωρίων τούτων. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι βασιλεῖς Εὐρυσθεῖ τοῦ Σθενέλου τοῦ Περσέως ὑπετάττοντο· εἶχε γὰρ τὸ μέγιστον καὶ πολυαυδρότατον, τὰς Μυκῆνας.
34. XL.304.7-8, citeret ovenfor i note 15; cf. XVI hvor Ilion også tydeligvis beskrives som under belejring.
35. XVI: Ilion har en bymur (τείχος); XLI: Theben har en bymur (τείχος).
36. Om Aiolos (XVII.284.1-4): φασὶ δὲ ὅτι καὶ χαλκοῦν τεῖχος τῇ πόλει αὐτοῦ περιεβέβλητο, ὅπερ ἐστὶ ψεῦδος· ὀπίστας γὰρ εἶχε τὴν πόλιν αὐτοῦ φυλάττοντας = "Man fortæller, at også hans by var omgivet af en bronzemur, hvilket er løgn. Det var nemlig hoplitter, han havde til at beskytte sin by".
37. Se ovenfor om Kottos og Briareos, Geryon, og Kerberos.
38. Se XXXVIII.301.8-13, citeret ovenfor.
39. Se XXXVII.300.5-11, citeret ovenfor.
40. Se XLII.305.14-16: Ἴω βασιλέως τῶν Ἀργείων ἦν θυγάτηρ. ταύτῃ οἱ ἀπὸ τῆς πόλεως τιμὴν ἔδωκαν ἰέρειαν εἶναι τῆς Ἥρας τῆς Ἀργείας = "Io var datter af kongen i Argos. Bystatens borgere havde som en æresbevisning tildelt hende hvervet som Hera Argeias præstinde."
41. Se V.278.13-16 og XXII.287.3-5 citeret i note 32 ovenfor.
42. Se I.269.16-17; III.276.1-4; IV.277.13; V.278.15; XXVIII.291.12-13; XXX.293.20-1XXXVII.300.17; XXXVIII.301.9-11; XLII.305.14.

fx Cypern.⁴³ Men i den episke digtning er monarkiet jo også forfatningsformen, og det var en almindelig antagelse i klassisk tid, at der forud for samtidens mere konstitutionelle forfatningsformer havde eksisteret monarkiske regeringsformer. Det kan derfor ikke undre, at Palaiphatos – der tænker evolutionistisk – beskriver de mytiske bystater som monarkier. Det interessante er snarere, at hans billede af den mytiske *polis* på trods af hans evolutionære grundsynspunkt i øvrigt minder så meget om den historiske klassiske bystat. Det er åbenbart ikke faldet ham ind, at den mytiske bystat kunne være *fundamentalt* anderledes end den klassiske bystat, og han tænker på den mytiske *polis*, nærmest som var den den klassiske. Og – dette viser vel meget godt, hvor dybt forankret forestillingen om bystaten i dens klassiske form er hos ham: den optræder nærmest som et grundvilkår for menneskets eksistens, der ligesom den fysiske omverden ikke ændrer sig synderligt (se Palaiphatos' *prooimion*). Og selv om den gode Palaiphatos måske ikke var en af de største hellenske tænkere, er dét da – netop af dén grund – ganske interessant.

---

43. Demand 1996.

Bibliografi

- Demand, N. 1996. "Poleis on Cyprus and Oriental Despotism," i i M.H. Hansen & K. Raafaub (eds.), *More Studies in the Ancient Greek Polis*. Papers from the Copenhagen Polis Centre 3. *Historia Einzelschriften* 108 (Stuttgart) 7-15.
- Hansen, M.H. 1995. "Kome. A Study in How the Greeks Designated and Classified Settlements which were not Poleis," i M.H. Hansen & K. Raafaub (eds.), *Studies in the Ancient Greek Polis*. Papers from the Copenhagen Polis Centre 2. *Historia Einzelschriften* 95 (Stuttgart) 45-81.
- Hansen, M.H. 1996. "City-Ethnics as Evidence for Polis Identity," i M.H. Hansen & K. Raafaub (eds.), *More Studies in the Ancient Greek Polis*. Papers from the Copenhagen Polis Centre 3. *Historia Einzelschriften* 108 (Stuttgart) 169-96.
- Hansen, M.H. 2004. *Polis – den oldgræske bystatskultur* (København).
- Hansen, M.H. et al. 2004. "Lesbos," i M.H. Hansen & T.H. Nielsen (eds.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis* (Oxford) 1018-32.
- Shipley, G. 2004. "Lakedaimon," i M.H. Hansen & T.H. Nielsen (eds.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis* (Oxford) 569-98.
- Stern, J. 1996. *Palaephatus. On Unbelievable Tales*. Translation and Commentary (Wauconda, IL).